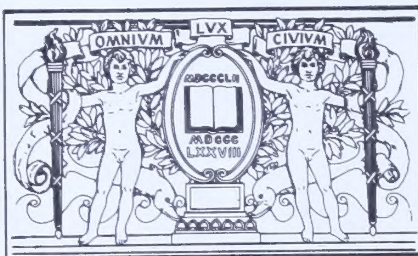

301066
£1050

Incipit sūma edita a sācto Thoma de aquino
De articulis fidei et ecclesie sacramētis.

POstulat a me vr̄a dilectio / vt de articulis
fidei et ecclesie sacramētis: aliqua vob cō-
pendiose ꝑ memoriali trāscriberē cum du
bitatōnibꝫ que circa hec possūt moueri.
Verū cū om̄e theologoꝝ studiū vset cir
ca dubitatōnes ꝯtingētes circa articulos fidei et eccle
sie sacramēta. si ad plenuꝫ vestre paternitati satisfacere
vellem: oporteret me totius theologie sūmatī cōprehē
dere difficiles questiones. Quod q̄ꝫ sit onerosū vt cre-
do aduertit vestra prudētia / vnde ad pn̄s vobis suffi
tiat / si articulos fidei et ecclesie sacramēta breuiter vob
distinguā: et que errores sint circa quēlibet eoꝝ vitan
di. In primis igit vos scire oportet: ꝙ tota fides
xp̄iana / circa diuinitatē et humanitatē xp̄i versat. vn̄
xp̄us voce hom̄is loquens ait Creditis in deum: et in
me credite. Circa vtrūqꝫ aūt hoꝝ a quibusdā sex: a q̄-
busdā septem articuli distinguunt. et sic om̄es articuli
secundum quosdā duodecim: scd̄m quosdā quatuorde-
cim esse dicunt. Primo igit sex articulos sic distī
guunt circa fidem diuinitatis. Sūt em̄ circa diuinita-
tem tria ꝯsideranda: scꝫ vnitas diuine essentie. trinitas
personaꝝ. et effectus diuine uirtutis. Primus ar
ticulꝰ est. vt credamꝰ essentie diuine vnitatem: secūdū
illd deut. vi. Audi israhel dominꝰ deus tuꝰ vnus est.
Circa hunc autē articulū / plures errores euitādi oc
currunt. Primo quidē gentiliū siue paganoꝝ ponen
tium plures deos. Cōtra quos dicitur exodi. xx. Non
habebis deos alienos coram me. Secundus est error
manicheoꝝ qui ponunt duo prima p̄ncipia esse. vnuꝫ
a quo sunt omnia bona: aliud a quo sunt omnia mala.
Cōtra quos dicit ysa. xlv. Ego dominꝰ / et non est alt

Formans lucem / et creans tenebras : Faciens pacem et creās maluz: qr ipse sedm suā iustitiā / infligit malum pene : et cum esse ospicit in sua creatura malum culpe / qd esse permittit. Tertius est error antropomorficarum ponentiuz quidē vnū deum : sed dicentiuz eum esse corporeuz: et ad modū humani corporis formatum. Contra quos dicitur. Jo. iiij. Spiritus est deus. ysa. Cui similem fecistis deum aut quam ymaginē ponetis ei. Quartus est error epicurorum dicentiuz. qꝫ deus non habeat scientiam neqꝫ prudentiā de rebz humanis. Contra quos dicitur pe. vlti. Omnem sollicitudinem vestram proiciētes in eum: quomā ipsi cura est devobis Quintus est error quorūdam gentiliū philosophorum. dicentiuz deū nō esse omnipotentē: sed qꝫ solum potest ea que natura fiunt. Contra quos dicitur in psal. Omnia quecunqꝫ voluit dominus fecit. Omnes igitur hij vel derogāt vnitati essentie diuine / vel perfectioni. Vnde contra omnes ponitur in simbolo Credo in vnum deum patrem.

Secundus articulus est. qꝫ tres sunt persone diuine in vna essentia. sedm illd infra Jo. vltimo Tres sūt qui testimoniū dant in celo. pater. verbuz. et spūssāctus. et hij tres vnum sunt. ¶ Circa hunc articuluz sūt plures errores. Primus quidē sabellij qui posuit vnā essentiā : sꝫ negauit trinitatē psonarum dicēs: qꝫ vna persona qn̄qꝫ dicitur pater: qn̄qꝫ filius : quādoqꝫ spiritussāctus. Secūdus est error arrij. qui posuit tres psonas : sed negauit vnitatem essentie: dicēs filiū esse alterius sbstantie a patre / et esse creaturā / et minorē pre nō coequalem / nec coeternuz: sed incepit postqꝫ non fuerat. Et contra hos duos errores dicit dominus Jo. iiij Ego et pater vnū sumus: quia vt dicit Au. In eo qꝫ dicit vnū: liberat te ab arrio. qꝫ dicit sumus pluraliter / liberat te a sabellio. Tertius ē error eunomij. qui posuit filiū

dissimilē patri. Cōtra quē dicitᷣ coloc. j. Qui est ymago
inuisibilis dei. Quartꝰ est error macedonij. q̄ posuit spi
ritum sāctū eē creaturā. Cōtra quem dr̄ cor. iij. Dn̄s
aūt spūs est. Quintꝰ est error grecoꝝ. q̄ dicūt spiritū
sāctū ꝓcedere a pr̄e / et nō a filio. Cōtra quos dr̄ jo.
xiiij. paclitus autē spūssāctus / quē mittet pater in nōie
meo: quia scd̄m eum mittit pater tanq̄ȝ spūm filij et a fi
lio ꝓcedētē. Et Jo. xvj. dicitᷣ Ille me clarificabit: q2
de meo accipiet. Et cōtra hos oīs errores in simbolo
dicitᷣ. Credo in deū patrē omnipotētem et in filiū eiꝰ
vnigenitū non factū ↄ̄substātialeȝ pr̄i. et in spūm sāctū
dominū / et viuificātē q̄ ex pr̄e filioq3 ꝓcedit. Alij ve-
rō quatuor articuli diuinitatis / ꝑtinent ad effectū di
uine uirtutis.

Quorum p̄mus est. qui est tertius: ꝑtinet ad cre
atōem reꝝ in esse nature: scd̄m illd̄. dixit et fa
cta sūt. Contra hunc articulū. primo q̄dē erra
uit democritꝰ et epicurꝰ. ponētes q̄ nec materia mū-
di / nec ipsa mundi ↄpositio esset a deo: ȝ mundus esset
factꝰ casu per cōcursū corpoꝝ inuisibiliū que reꝝ prin
cipia estimabāt. Contra quos dr̄ in psal. Verbo domi
celi firmati sūt. idest scd̄m ratōem eternā: nō autē casu
Secundꝰ est error platonis et anaxagore: qui posuerᷣt
mūdū factū a deo: sed ex materia p̄iacēte. Cōtra quos
dicit psalmi. Mandauit et creata sunt. idest ex nichilo
facta. Tertius error est arristo. Qui posuit mūdum a
deo non esse factuȝ: sed fuisse ab eterno. Contra quem
dicitur genes. j. In principio creauit deꝰ celū et ter-
ram. Quartus est error manicheorum / qui posuerunt
deum esse creatorem inuisibilium: sed uisibilia a dya-
bolo esse facta. Contra quos dicitur ad heb. xj. fide in
telligimus. aptata esse secula verbo dei vt ex inuisibili-
bus uisibilia fierent. Quintus est error symonis magi et

mesandri eius discipuli: et multorum aliorum hereticorum eos sequentium: qui creatonem mūdi / non deo / sed angelis eius attribuebāt. Contra quos dicit paulus Act. xvij. qui fecit mūdū / et omnia que in eo sunt. Hic celi et terre cum sit dominus. Sextus est error eorum qui dixerunt deum non per seipsū gubernare mundum: sed per quasdam potestates sibi subiectas. Contra quos dicitur Job. xxxiiij. Quem constituit aliū sup terram: aut quem posuit sup orbē: quē fabricatus est. Et contra hos errores dr̄ in symbolo. Factorē celi et t're: visibiliū oīm et inuisibiliū.

Quartus articulus pertinet ad effectus gratie: p̄ quā viuificamur a deo. scd̄m illud ad Rom. iij. Iustificati gratis: p̄ grāz ipsius scʒ dei. Et sub h̄ articulo cōprehendūt' oīa sacramēta ecclesie: et q̄cunqʒ pertinēt ad ecclesie vnitatez / et dona sp̄ūssācti / et iustitiā hominū. Et q2 de sacramentis ecclesie postea erit agendū: de hijs interiz supsedeamus: et alios errores circa hūc articulū exponamus. Quorum p̄mus est cherīti et ebionis / et etiā nazareorum: qui dixerūt grāz xp̄i nō sufficere ad salutē: nisi aliquis circūcisionem et alia mandata legis custodiat. Contra quos dicit' Ro. iij. Arbitramur iustificari hominē per fidē sine operibʒ legis. Secundus est error donatistarum. qui posuerunt gratiaz xp̄i solum in affrica remansisse: quia scilicet totus alius mūdus cōmunicabat ceciliano carthusien. ep̄o. quem ipsi dampnauerāt: et in hoc negabant ecclesie vnitatē. Contra quos dicitur coll'. iij. q2 in xp̄o ih̄u non est gentilis et iudeus. circūcisio et preputium. barbarus et scita. seruus et liber. sed omnia in omnibʒ xp̄us. Tertius est error pelagianorum. qui primo quidem negauerunt peccatum originale esse in paruulis: contra illud quod Apostolus dicit. Ro. v. Per vnum hominem peccatum in mūdū intrauit. Et in psal. dr̄. Ecce enī in iniq̄tatibʒ

conceptꝰ ſum· Secundo dicunt / ꝙ p̃ncipiũ boni ope ris ineſt homini a ſeipſo: ſed ↄſumatio eſt a deo · cõtra illud quod dicit Apoſto· phil· ij· Deꝰ qui operatᷓ in nobis / et velle et pficere pro bona volũtate· Tertio di cunt gratiam dari hoibꝫ / ſcd̾m ſua merita · contra illd̾ qd̾ apoſto· dicit roma· xj· Si aũt grã iam non eſſet ex operibꝫ· alioquin gratia iã nõ eſſet grã · Quartꝰ error eſt origenis : qui poſuit omnes animas ſimul creatas cum angelis: et p diuerſitate eoꝝ que ibi egerũt: quoſ daꝫ homines vocari a deo per grãm: quoſdã in infide litate reliquit· cõtra quod dicit Apo· Ro· ix· cum non dũ nati eſſent / aut aliquid boni aut mali egiſſent· dictũ eſt: quia maior ſeruiet mĩori · Quintꝰ eſt error cathafri garum· ideſt montani priſce et maxille· qui dicũt ꝓphe tas quaſi arrepticios fuiſſe · et ꝙ nõ ꝓphetauerũt p ſpi ritũ ſanctũ· Contra quos dicitur pe· j· Non eñ volun tate humana allata eſt aliquãdo ꝓphetia · ſed ſpiritu ſan cto inſpirati / locuti ſunt ſãcti dei homĩes· Sextus eſt error cendonis · qm̃ primo dixit deum legis et ꝓpheta rum nõ eſſe patrem xp̃i: nec bonum deum eſſe / nec iu ſtum: patrem vero xp̃i bonum· Quem etiam manichei ſecuti ſunt legem reprobantes · Contra quos dr̃ Ro · vij· Lex quidem ſancta et mandatum ſanctum et iuſtũ et bonum· Et Ro· j dicitur Quod ante promiſerat p ꝓ phetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo· Septi mus eſt error eoꝝ qui quedam que ad perfectionem uite pertinent: aſſerunt eſſe de neceſſitate ſalutis· Quo rum quidam arrogantiſſime apoſtolos ſe vocauerunt / et nullam ſpem putant habere ſalutis eos qui vtuntur coniugibus / et propria poſſident · Alij vero ſicut taciani non veſcuntur carnibus · eaſqꝫ omnino abho minantur · Secundum illud Apoſtoli ad Thymotħ · iiij · Docentes abſtinere a cibis quos deus creauit ad

niſi

Error origenis

ꝑcipiendū eū gratiaꝝ actione fidelibꝫ. Dicunt etiã ꝙ ꝓmissio de aduẽtu spiritussancti / non fuit in aposto lis completa / sed in eis. contra illud quod dicitur Ac ij. Euticiani dicunt homines non posse saluari / nisi cõ tinue orent. propter illud quod dominꝰ dicit Luc. xvj. Oportet semper orare ⁊ non deficere. Quod sic accipit secundum Augusti. vt nullum diem intermittant circa orandi opera. Alij vero qui passoloemte vocantur in tantum silentio studẽt. vt naribus ⁊ labijs suis digi tum apponant. Passolos enim grece dicitur palus: ⁊ rinthos nasus. Quidam etiam dixerunt. ꝙ homo non potest saluari / nisi semper nudis pedibus ambulet Con tra quos omnes dicit Aposto. corinth. x. Omnia mic hi licent: sed non omnia expediunt. Ex quo dat intelli gi. ꝙ licet aliqua a sanctis uiris assumant tanq̃ expe dientia: non tamen ꝓpter hoc opposita reddunt illici ta. Octauꝰ est error eorū: qui dicunt econtrario ope ra perfectõnis non esse perferenda communi uite fi deliū. Sicut nouinianus posuit ꝙ uirginitas non pre fert coniugio. Contra illud quod dicitur Corinth vij Qui matrimonio iungit uirginem suam bene facit / ⁊ q̃ non iungit meliꝰ facit. Et sicut uigilãtius. qui equauit statum diuitias possidentium: statui paupertatis ꝓpter xp̃um assumpte. Contra quem math. xviij. Si uis per fectus esse / vade ⁊ vende omĩa q̃ habes ⁊ da pau ⁊c̃ Nonus error est negantiū liberꝝ arbitrium. sicut nega uerunt quidam dicentes / animas que sunt male crea tõnis non posse non peccare. Contra quos dicit ꝑma Jo. ij. Hec scribo vobis / vt non peccetis. Decimꝰ est error presti lianistaꝝ ⁊ etiam manicheoꝝ / dicentium homines esse fatalibus stellis colligatos. Ita scilicet ꝙ eorum opera sunt necessitate astrorum subiecta. Con tra quos dicitur Jeremie. x. A signis celi nolite ti mere / que gentes timent. ¶ Vndecimus est error

dicentiuz q̄ homines gratiaz dei et caritatem habētes peccare nō possunt. Ista q̄ asserunt eos qui aliquando peccant nunquā caritatem habuisse. Contra quos dicitur Apoc. ij. Caritatem tuā p̄stinam reliquisti memor esto vnde exaudieris. Duodecim⁹ est error eorum qui ea que ab ecclesia dei vniuersaiter sunt statuta: dicunt non esse obseruanda. Sicut arriani qui dicunt statuta ieiunia non esse solemniter celebranda: sed cū quis voluerit ieiunet: ne uideat᷑ esse sub lege. Et sicut vexerachochite idem quartodecimiani qui dicunt. xiiij. luna pasca esse celebrandum / quocunq̄ die septimane occurrerit. Et eadem ratō est de quibusdā alijs ab ecclesia statutis. Et contra omnes istos errores in symbolo apostoloꝝ dicit᷑ Sanctā ecclesiā catholicā. sanctoꝝ cōmunionē remissionē peccatoꝝ. Et in simbolo p̄m dicit᷑. Qui locutus est per ꝓphetas et vnā sāctā catholicā et apostolicā ecclesiā Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatoꝝ.

Q Vint⁹ articul⁹ est de resurrectione mortuoꝝ de quo dr̄ Cor. xv. Omnes quidē resurgem⁹ Contra quē etiā sunt plurimi errores. Quoꝝ p̄mus est error valētini. qui carnis resurrectionē negauit. quē etiā plures heretici sunt secuti. Cōtra quem dr̄ ad cor. xv. Si x̄pus predicat᷑ quia surrexit a mortuis quomō quidā dicūt in vobis: quoniā surrectio mortuoruz non est. Secund⁹ est error ymenij et fileti. Cōtra quos dicit aposto. q̄ a veritate deciderūt: dicentes resurrectionem iam factam. vel quia non credebant resurrectionem / nisi spiritualem. vel quia non dicebant alios resurrecturos nisi illos qui cum x̄po surrexerunt Terti⁹ est error quorūdā modernoꝝ hereticoꝝ. q̄ dicunt resurrectionem futurā. non tamen eorundē corporum: sed anime resument quedam corpora celestia.

Contra quos Aposto. dicit Cor. xv. Oportet corrup tibile hoc induere incorruptõnem. et mortale hoc indu ere immortalitatem. Quartus est error eutichij patriarc he constãtinopolitani. qui posuit q corpora nostra es- sent aere vel vento similia. vt greg. narrat in. xiiij. mo Contra quē est q domin9 post resurrectõez suã corp9 suum discipulis palpãduz prebuit dicens luc. vlti. Pal pate et videte. Cũ aposto. dicat phil. iij. Qui reforma- bit corp9 humilitatis nostre cõfiguratuz corpori clari tatis sue. Quintus est error dicentium: q corpora hu mana in resurrectione vertentur in spiritum. Contra quos luc. vlti. dicitur. Spũs carnem et ossa non habz sicut me videtis habere. Sextus est error cherinthi. q mille annos post resurrectionez in terreno regno cristi fabulatur futuros. in quibus homines carnales/ven- tris et libidinis voluptatem habebunt. Contra quem dicitur math. xx. In resurrectione neqz nubent / neqz nubent. Quidam etiam dixerunt. q post resurrectõez mortuorum/ in eodem statu in quo nunc est mund9/ ma nebit. Contra quos dicit Apoc. xxij. Vidi celum no- uum/ et terram nouam. Et Apost. dicit Ro. viij. q ipa creatura liberabitur a seruitute corruptõnis in liberta tem glorie filiorum dei. Et contra omnes hos errorores dr: carnis resurrectõez. Et in alio simbolo. expecto re- surrectõnem mortuorum.

Sext9 articul9 ptinz ad vltimũ effectũ diuinita tis q est remuneratio bonorum: et punitio malo- rũ. secdum illud psal. Tu reddes vnicuiqz secduz operã sua. Et circa hunc fuerunt multi errores Quorum primus est dicentium/ q anima moriat cum corpore/ sicut arabs asserit. vel etiam post modicum interuallũ sicut zeno dixit vt recitat in libro de ecclesiasticis do gmatibus. Contra quos est apostol9 Phil. j. desidé- rium habens dissolui et esse cum cristo. Et Apocal. vj.

vidi sub altare dei animas interfectoꝝ / ꝓpter verbum dei. Secūdꝰ est error origenis. qui posuit demones et homines dampnatos / iterū posse purgari: et redire in gloriam. et angelos et homines beatos / iterū posse ad malum deduci. quod est contra autoritatem dn̄i Ma. xxv. Ibunt hij in supplitium eternū. iusti autem in uitā eternam. Tertius est error dicentium: oīa ꝑmia / et omnes penas maloꝝ futuras / esse equales. Contra quoꝝ primū dicitur. cor. xv. Stella differt a stella in claritate: sic et resurrectio mortuoꝝ. Cōtra secundum dicitur Math. xj. tiro et sydoni remissius erit in die iudicij q̄z vobis. Quartus est error dicentium. animas malorum non statim post mortem descendere in infernum. nec aliquas sāctoꝝ animas paradisum intrare / ante diem iudicij. Contra quos dicitur Luc. xvj. Mortuꝰ est diues et sepultus in inferno. Et cor. v. Si terrestris domus nostra dissoluat᷑ / huiꝰ habitatōis domū habemus / non manufactam / conseruatam in celis. Quintꝰ error est dicentium: non esse purgatoriū aīaꝝ post mortē eorum scʒ qui in caritate decedentes / aliq̄d purgabile habent. Contra quos dr̄ cor. iij. Si quis edificauerit super fundamentum / scʒ fidei per dilectionē operantis lignum. fenum. stipulam. detrimentum patient᷑ / ipse tamē saluuꝰ erit. Sic tamen tanq̄z per ignem. Et contra hos errores dicit᷑ in simbolo. uitam eternam amen. vel uitam futuri seculi amen. Alij vero q̄ septē articulos circa fidem diuinitatis assignāt eos sic distinguunt. vt primus sit de essentie vnitate. secundus de persona p̄ris. Tertius de persona filij. quartus de persona spiritussācti. quintus de effectu creatōis. sextus de effectu iustificatōis. septimus de effectu remuneratōis In quo ꝯprehēdunt resurrectōnē et uitā eternā Et sic dū ꝑdictoꝝ sex articuloꝝ. Secūʒ diuidūt in tres. q̄ntū vō et sextū ꝯiūgūt i vnū fiūt scdʒ eos septē

articuli nec refert quātum ad veritatē fidei vel erroris uitatōem q̄lif distinguāt.

Nūc restat ɔsiderare articulos qui ptinēt ad humani tatē xp̄i / circa quā etiā sex articulos distinguunt.

QUoꝝ p̄m⁹ est circa conceptōem ⁊ natiuitatē xp̄i. scd̄m qd̄ dicit̄ ysa. vij. ⁊ inducit̄ Math. j. Ecce v̄go cōcipiet ⁊ pariet filiū: ⁊ vocabitur nomen eius emanuel. Et circa hūc multi fuerūt errores. Prim⁹ fuit dicētium. xp̄m esse puꝝ hoīem: ⁊ ꝙ non semꝑ fuit: sed a maria uirgine sumpsit exordium. Et iste est error carpocratis ⁊ cherinthi / ⁊ ebionis / ⁊ paulisamositani / ⁊ fotini. Contra quos dicit̄ Ro. viij. ex quibꝫ xp̄s scd̄m carnē suꝑ oīa benedict⁹ de⁹ amē Secund⁹ est error manicheoꝝ: dicentium ꝙ xp̄s non habuit verum corpus / sed fantasticū. Contra qd̄ est ꝙ dn̄s luc. vlt. rep̄hendit errorem discipuloꝝ suoꝝ q̄ cō turbati ⁊ perteriti estimabāt se sp̄ū uidere. ⁊ mat. xiiij uidentes eum discipuli super mare ambulantē: turbati sunt dicentes: quia fantasma est / ⁊ p̄ timore clamauerūt Quoꝝ opinionem dominus remouet dicens. Habete fiduciam / ego sum. nolite timere. Tertius est error va lentini. qui dixit xp̄um celeste corpus attulisse / nichilq̄ de uirgine assumpsisse. sed per illam tanquam per riuū aut fistulam. sine vlla de illa assumpta carne / transisse. Contra quem dicitur ad Galꝰ. iiij. Misit deus filium suum factum ex muliere. Quartus est error appollinaris. qui dixit verbum in carnem fuisse conuersum aut transmutatum. Non autem carnem de marie carne susceptam. ꝓpter illud quod dicit̄. Joh. j. Verbum caro factū est. per h̄ intelligēs / ꝙ verbum sit in carnē cō uersum. Contra quod statim ibidē subditur. Et habitabit in nobis. Non autē in nr̄a natura integre habi tasset / si fuisset in carne conuersū. Vnde intelligendū est Verbū caro factum est. idest v̄bū factū est homo

Sic eñ caro frequent' sumit' in scripturis · vt illud ysa xl · uidebit omnis caro parit' quod os dñi locutuz est · Quintus error est arrij · qui posuit xp̄um humanā animam non habuisse / sed verbuz fuisse loco anime · Cōtra qd dr · Joh · x · Nemo tollet animā / sed ego pono eaz et iterum sumo eā · Sextus est error apolinaris · qui cū predicto testimonio / et alijs conuinceret' / animaz humanam xp̄um habuisse · posuit q xp̄us non habuit intellectum humanum : sed verbum dei fuit ei loco intellectus · Contra quod est qd domin9 se esse hominez cōfitet' Joh · vij · Queritis me interficere hominem qui veritatem locutus sum vobis · Non autem fuisset homo / si anima rationali caruisset · Septimus error est euticetis / qui posuit in xp̄o vnam naturam compositam ex diuinitate et humanitate · Contra quod aposto · dicit q cum in dei forma esset / formam serui assumpsit · phil' ij · manifeste distinguens in eo duas naturas : diuinaz et humanam · Octau9 est error monotelicarum / ponentium in xp̄o vnam scientiam et voluntatem · Contra qd dominus dicit Math · xxvj · Non sicut ego volo : sed sicut tu · vbi manifeste ponitur in xp̄o alia voluntas humana alia diuina · que est communis patri et filio · Nonus error est nestorij · qui posuit xp̄um deum perfectū et hominem perfectum · ettamen aliam dixit personam dei esse · aliam hominis · et q non est facta vnio dei et hominis / in vna persona cristi · sed solum secundum gratie inhabitatōem · Ita q negat beatam uirginem esse matrem dei : sed eam dicit esse matrem hominis xp̄i · Cōtra quod dicit' luc · j · Quod ex te nascet' sc̄tū : vocabitur fili9 dei · Decim9 error est carpocratis · qui hominem xp̄um devtroq3 natum putasse perhibet' · Contra qd dicitur math · j · anteq̄z ↄuenirēt inuenta est in vtero habens de sp̄usancto · Vndecimus error heluidij est dicentis · q postq̄z beata uirgo pepit xp̄m : ex Joseph

plures filios genuit. Contra quod dicitur eze. xl. Porta hec clausa erit / et non aperietur. et uir nõ trãsibit p eã quomiã dominus deus egressus est per eã. Et contra hos omnes errores / in simbolo apostolorum dicitur. quod filius dei cõceptus est de spiritusãcto: natus ex maria uirgine. Et i simbolo patrum dicitur. qui propter nos hoies et propter nr̃am salutem descendit de celis. et incarnatus est de spũsancto ex maria uirgine / et homo factus est.

SEcundus articulus est de passione et morte cristi. Quod dñs ipse pdixit dicens. Ecce ascendimus iherosolimã et filius hominis tradetur pncipibus sacerdotũ. et cõdẽpnabũt eũ morte. et tradent eũ gẽtibus ad illudendum et flagellandum et crucifigendũ Contra hunc articulum primo quidem est error manicheorum. qui sicut corpus cristi fantasticum asserunt. Ita passionẽ xp̃i non in veritate / sed in fantasia eẽ arbitrantur. Contra quod. ysa. liij. Vere languores nr̃os ipse tulit. et tanquam ouis ad occisionẽ ductus est. Quod etiam inducitur act. viij. Secundus est error salani. qui in xp̃o vnam naturam posuit sed incorruptibilẽ et immortalem. Contra quod dicitur pe. iij. xp̃us semel pro peccatis nostris mortuus est. Et contra omnes errores hos ponitur in simbolo Crucifixus mortuus et sepultus.

TErtius articulus est de resurrectione cristi. secũdum qd ipse dixit Math. xx. Tertia die resurget. Et circa hunc articulum primo quidem errauit cherinthus. asserẽs xp̃um non resurrexisse. sed resurrecturũ esse. Contra quod dicitur cor. xv. Resurrexit tertia die scdm scripturas. Secundus error est qui imponitur origeni. quod sit iterum pro salute demonũ passurus. Contra quod dr̃ Ro. vj. xp̃us resurgens ex mortuis iam non moritur mors illi vltra non dominabitur

Et contra hos errores dicitur in symbolo Tertia die resurrexit a mortuis.

Quartus articulus est de descensu ad inferos: corpore iacente in sepulcro Eph. iiij. descendit primum in inferiores partes terre. Unde in simbolo dicitur. descendit ad inferos. Quod est contra quosdam qui posuerunt christum non descendisse per seipsum ad inferos. cum tamen petrus dicat Act. ij. quod non est derelictus in inferno.

Quintus articulus est de ascensione christi in celum. de quo ipse dicit Jo. xx. Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum. Circa quem errant seleuciani. qui negant saluatorem in carne sedere ad dextram dei patris: sed secundum quod eum exuit et in sole posuit. Contra quod dicitur math. vlti. dominus quidem ihesus: postquam locutus est eis / assumptus est in celum / et sedet ad dextram dei. Unde in simbolo dicitur. Ascendit ad celum et sedet ad dextram dei patris.

Sextus articulus est de aduentu ad iuditium. De quo ipse dominus dicit Math. xxv. Cum venerit filius hominis / in maiestate sua: et omnes angeli cum eo: tunc sedebit in sede maiestatis sue etc. Et petrus dicit Act. x. Hic est qui constitutus est a deo / iudex viuorum et mortuorum. idest bonorum et malorum. siue eorum / qui iam mortui sunt: et eorum qui in aduentu cristi viui inuenientur. Et circa hoc errant illi de quibus dicitur pe. iij. venient in nouissimis diebus in deceptionem illusores / iuxta proprias concubinas ambulantes et dicentes vbi est nunc promissio aut aduentus eius? Contra quod dicitur Job. xix. Fugite a facie gladij. quoniam vltor iniquitatis est gladius. et scitote esse iuditium. Unde in symbolo dicitur. Inde venturus est iudicare viuos et mortuos. ¶ Illi autem qui septem articulos ponunt humanitatis / distinguunt primum articulum

Ita veteres dicunt

in duos · ponentes scilicz sub alio articulo conceptōez cristi et sub alio eius natiuitatem ·

Nunc restat videre de eccīe sacramentis que tñ omnia comprehenduntur sub · iiij · articulo · qui ad effectu gracie ptinet · Sed quia speci= alem de sacramentis questionē fecistis : de his seorsū agendū est · Est igitur pmo sciendū q sicut Augu· di cit · iiij · de ciuitate dei · sacramentū est sacrum secretū vel sacre rei signum Fuerunt autē in veteri lege quedā sacramenta / idest sacre rei signa · sicut agnꝰ pascalis / et alia sacramenta legalia / quequidem solum significabāt gratiam xp̄i · non tamen eam causabant · Vnde Apos· ad gall' · iiij · vocat ea egenea / et infirma elemēta · Ege na quidem : quia gratiam non continebāt Infirma qz gratiam cōferre non poterant · Sacramenta vero le= gis noue continent et oferunt gratiam · In eis eīn est uirtus xp̄i · que sub tegumento rerum visibilium secreti us operatur salutem · vt Augu · dicit · Et ideo sacramē tum noue legis : est inuisibilis gratie / visibilis forma · vt ymaginem gerat / et causa existat : sicut ablutio / que fit in aqua baptismatis : representat interiorem mūda tionem / que fit a peccatis per uirtutem baptismi · Sūt autem sacramenta noue legis · vij · scilicet · Baptismus · confirmatio · eucharistia · penitentia · extrema vnctio · ordo et matrimoniū · Quorꝝ prima quinqz ordinantur ad perfectionem vnius hominis in seipso · Alia vero duo ordinantur ad perfectionem / et multiplicationem totius ecclesie · Vita eīn spiritualis / conformatur uite corporali · In uita autem corporali / homo perficitur · Primo quidem per generationem qua nascitur in hoc mundo · Secundo per augmentum / quo perduci= tur ad quantitatem et uirtutem perfectam · Tertio per cibum / quo sustentatur hominis uita et virtus · Et hec quidem sufficerent / si nunqz infirmari otigeret

Sed quia frequēter homo infirmatur. Quarto īdiget sanatōe. Sic est in uita spirituali Primo quidē homo indiget regeneratione / que fit per baptismum. secundum illud Jo. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua / et spiritusancto / non potest intrare in regnum dei. Secundo oportet / q homo accipiat perfectam uirtutem quasi per quoddam spirituale augmentum: per sacramentum cōfirmatōis / ad similitudinem apostolorū quos spiritussanctus in eos veniēs / confirmauit Unde dn̄s eis dixit luc. vlti. Sedete in ciuitate / donec induamī uirtute ex alto. Tertio oportet q homo spūalit̄ nutriatur per eucharistie sacramētū. scdz illud Jo. vi. Nisi mādūcaueritis carnez filij hominis etc. Quarto oportet / q homo spūalit̄ sanet̄ p sacramentū pn̄ie. scduz illud psal. Sana animā meā: quia peccaui tibi. Quinto spūaliter sil̄ et corpalit̄ p sacramētū extreme vnctōnis scdm illud Ja. vlti. infirmat̄ quis in vobis etc. Quantū aūt ad cōmunē ecclesie vtilitatē ordināt̄ duo sacra / scz ordo et mr̄imoniū q2 p ordinē ecclesia gubnat̄ et multiplicat̄ spūalit̄: p mr̄imoniū vo multiplicat̄ corpalit̄

De sacmētis in cōmuni.

Est aūt cōsiderādū: q pdicta septem sacramenta: quedā habēt cōmunia / et quedam ppria. Cōmune quidē est omibz sacmentis: q conferant grām: sicut dictum est Et est omnibz cōmune: q oīne sacramētuz cōsistit in corpalibz: sicut in carne xp̄i sanctificata est / et uirtutez sanctificandi habet per verbum sibi vnitum. ita et res sacramētoz sanctificant̄ et viz sanctificandi habent p v̄ba / que in eis pferūt̄. Unde augu. dicit sup Joh. Accedit verbū ad elemētū / et fit sacramētū Unde verba quibus sanctificantur sacramenta / dicunt̄ forme sacramētoz. Res aūt que per hm̄ōi v̄ba / dicūt̄ sacramētoz materie. sicut aqua est materia baptismi. et crisma confirmatōis. Reqritur etiam in

quolibet sacramento psona ministri conferentis sacra
mentū cū intētōne faciendi qđ facit ecclesia. Quorum
triū si aliquid desit. idest: si non sit debita forma vboꝝ.
si non sit debita materia. si ministri sacramēti nō itēdāt
conficere sacramētū: nō pficit sacramētū. Impeditur
etiam effectus sacramenti: per culpam recipientis puta
si fictus accedat / et non corde parato ad suscipiendum
sacramentum. Talis eñ / licet sacramentuz suscipiat:
effectū tñ sacramēti / idest grām sancti spiritus / non
recipit. quia vt dicitur Sap. j. Spiritussanctus disciplinę
effugiet fictum. E conuerso autem aliqui nonduz receperunt
sacramentuz / qui tamen effectum sacramenti
suscipiūt. ꝓpter deuotionem quam habēt ad sacramētū
qđ habent in voto siue desiderio. Sunt autem quedaz
ꝓpria sacramentis quibuidā. Nam quedaz hoꝝ imprimunt
caracterem: idest spirituale qđdam signuz distinctiuum
a ceteris. sicut in sacramēto baptismi. in sacramēto
ordinis. et in sacramēto confirmatōnis. Et talia sacramēta
nunq̄z iterant super eandez psonam. Nunq̄z eñ
qui est baptizatus / debet iteꝝ vlterius baptizari Nec
cōfirmatꝰ iteꝝ cōfirmari. Nec ordīnatꝰ iteꝝ ordinari.
Quia caracter qui in hmōi sacramentis imprimitur
indelebilis est. In alijs vero sacramentis / non imprimitur
caracter suscipienti ea. et ideo possunt iterari q̄ntum
ad personam suscipientem: non tamen quātuz ad
materiam. Potest eñ vnus frequenter eucharistiam sumere.
frequent penitere. frequenter extremā vnctionē
suscipere: frequēter matrimoniū ꝯtrahere. non tñ eadē
hostia debet frequēter cōsecrari. nec idez oleuz īfirmorū
debet frequēter benedici. Est et alia differentia: q
q̄dā sacra sūt de necessitate salutis. sicut baptismꝰ et penitētia
/ q̄ sūt instituta ad purgādū peccata / q̄bz nō existētibz:
nō pōt homo saluari. Alia vero sacramēta / non
sūt de necessitate salutis / q sine hijs pōt hō esse saluus

nisi propter conceptu sacrameti.

De sacmetis in spẽali.

His visis in omuni circa ecclesie sacmenta. oportet quedã in spetiali de singulis dicere. Primo igitur circa baptismum sciendũ ẽ: q materia baptismi est aqua vera et naturalis: nec differt: vtrũ sit frigida / aut calefacta. In aq̃s aũt artificialibz: sicut est aq̃ rosacea et alijs hmõi / baptizari non potest. Forma aũt baptismi est ista. Ego te baptizo in nomine patris et filij et spũssancti. Minister autẽ hui9 sacramẽti proprius est sacerdos: cui ex offitio competit baptizare. In articulo tamen necessitatis / non solum sacerdos sed etiam dyaconus vel laycus et mulier siue etiã paganus vel hereticus potest baptizare: dummodo seruat formam ecclesie: et intendit facere quod facit ecclesia. Si vero extra articulum necessitatis aliquis a talibus baptizetur / recipit quidem sacramentũ / et non debet iterum baptizari. non tamen recipit gratiam sacramenti / quia ficti reputantur: vtpote cõtra statutum ecclesie sacmentũ recipientes. Effect9 aũt baptismi est remissio culpe originalis et actualis / et etiã toti9 culpe et etiaz pene: ita q baptizatis non est aliqua satisfactio iniungenda pro peccatis p̃teritis: sed statim moriẽtes post baptismũ introducuntur ad gloriã dei. Vnde effect9 baptismi ponitur apertio ianue paradisi. Circa hoc sacramẽtum fuerunt aliqui errores. Prim9 quidem est solentianorum. qui dicũt q baptismũ n̄ recipiũt in aqua sz solũ baptismũ spiritualem. Contra quos dñs dicit Jo. iij. Nisi q̃s renatus fuerit ex aqua et spũsancto etc. Scds error fuit donatistaz. reprobãtiũ eos qui sũt a catholicis baptizati. Cõtra quos dr ad ephẽ. iiij. vna fids vnũ baptisma. Et est ali9 error eoz. nam dicunt. q homo in peccato existẽs non potest baptizare. Cõtra quos Jo j. dr. sup quẽ uideritis spiritũ descendentẽ et manentẽ

sup eum. Hic est qui baptizat idest xp̄us. Vnde nō no
cet homī malus minister. nec in hoc nec in alijs sacram̄
tis. quia xp̄us est bonus / qui interius pficit sacramē
tum. Quartꝰ est error pelagianoꝝ. qui dicunt pueros
ꝓpterea baptizari vt regeneratōne adoptatiꝫ admittā
tur ad regnū dei de bono in meliꝰ trāslati. nō iste re-
nouatōes ab aliquo malo obligatōis veteris absoluti

De secundo sacramēto.

SEcūdū sacramētū est ꝯfirmatōis cuiꝰ materia
est crisma cōfectū ex oleo. quod signat nitorem
cōsciētie. et balsamo qđ signat odorem bone fa
me p epm benedicta. Forma aūt huiꝰ sacramēti est ta
lis. Consigno te signo crucis et cōfirmo te crismate sa
lutis / in noīe pr̄is et filij et spūssancti amen. Minister
aūt huiꝰsacramēti est solus epus. non eīn licet sacerdo
tes confirmādos crismate in frōte inungere. Effectus
aūt huiꝰ sacramenti est. q in eo datᷣ spūssanctus ad ro
bur sicut datus est apostolis in die pētecostes. vt scilicꝫ
xp̄ianus audacter cōfiteatur nomen xp̄i. et ideo con-
firmandus / in fronte inungitᷣ / in qua est sedes vere-
cundie. vt scꝫ nomē xp̄i confiteri non erubescat. et p̄-
cipue crucem eiꝰ que est iudeis scandalum gentibꝫ vite
stultitia. Et ꝓpter hͦ etiā signo crucis consignatur. Cir
ca hoc aūt sacramētum est error quorūdā grecoꝝ dicē
tiū q sacerdos simplex hͦ sacramētū pōt ꝯficere. Cōtra
quos dr̄ act. viij. q apostoli miserūt petꝝ et iohannem
apostolos qͥ iponebāt manꝰ sup eos: qͥ baptizati erāt
a philippo dyacono / et accipiebāt spūmsāctū. Epi aūt
sūt in ecclesia loco apostoloꝝ / et loco ipositōis manus
datur in ecclesijs cōfirmatio. De tertio sacramento.

TErtiū sacr̄mētū ē eucharistie. cuiꝰ materia est pa
nis triticeꝰ: et vinū de uite / modica aqua pmi
xtum: ita q aqua trāseat in vinū. Nā aqua sig-
nat populū qͥ incorpatᷣ xp̄o. De alio autē pane q̄ꝫ tritici

et de alio vino q̄z vitis / nō pōt hoc confici sacramētū Forma aūt hui9 sacramēti / sūt verba xpi / dicentis . hoc est corpus meum . et hic est calix sanguinis mei / noui et eterni testamēti misterium fidei: qui pro vobis et pro multis effūdetur in remissionem peccatorum . Sacerdos in persona xpi loquens hoc conficit sacramentū . Minister autem hui9 sacramenti: est sacerdos: nec aliquis alius potest conficere corp9 xpi . Effectus aūt hui9 sacramenti est duplex . Quorum primus consistit in ipsa consecratione sacramenti . nam virtute predictorum verborum: panis cōuertitur in corpus xpi: et vinū in sanguinem . Ita tamen quod totus xpus / continetur sub spetiebz panis: que remanent sine subiecto . et totus xpus sub spetiebus vini / et sub quolibet parte hostie consecrate / vel vini cōsecrati separatione facta est tot9 xpus . Ali9 vero effectus hui9 sacramenti / quez in anima digne sumentis facit . est adunatio homis ad xpum . sicut ipse dicit Jo . vj . Qui mā ducat meam carnē: et bibit meuz sāguinē: in me manz et ego etc. Et quia per gratiam homo xpo incorporatur et membris ei9 vnitur . consequēs est quod per hoc sacramētuz in sumētibz digne gratia augeatur . Sic igitur in hoc sacramento est aliquid quod est sacramētum tantum / scz ipsa spēs panis et vini: et aliquid quod est res et sacrm scz corpus xpi verum . et aliquid quod est signatuz tantum scz vnitas corpis mistici / idest ecclesie / quā hoc sacramētū significat et causat . Fuerūt etiā circa hoc sacramentum multi errores . Quorum prim9 est eorum qui dicunt quod in hoc sacramēto nō est verum corp9 xpi / sed tm significatiue . cuius erroris dicitur fuisse causa berēgari9 . Cōtra quod dicitur Jo . vj . Caro mea vere est cibus et sāguis me9 vere est potus . Secund9 est error artodiuitarū . qui offerunt in sacramento panem et caseum: dicentes a primis hominibz oblationes de fructibus terre et ouium fuisse celebratas . Cōtra quod est quod dn̄s hui9 sacramēti istitutor

panem et vinum discipulis dedit. Tertius error est ca thafrigarum et prepuciatorum q de infantis sāguine quē de toto ei9 corpe minutis pūctionum vulneribꝫ extor quēt q̄si eucharistiā suā ↄficere phibent̄ miscentes eum farine / panēq; exinde ↄficiētes qd magis est simile sac̄ ficiis demonū: q̄ꝫ sacrificiis xp̄i. scdum illud psal. Effu derūt sāguinē innocētē / quē sacrificauerūt sculptilibus canaā. Quart9 est error aquiriorum q aquā solā in sacrifi ciis offerūt. Cū tamē puer. ix. dicat̄ ex ore sapientis / qui est xp̄s Bibite vinū qd miscui vobis. Quintus est error opitarum. qui serpentē esse xp̄m estimantes: habēt vnum colubrum assuetum panes lingua lābare / atꝫ ita eis velut eucharistiā sanctificare. Sextus est error pre pucianorum. qui tm̄ dant mulieribꝫ principatum vt sacer dotio apud eos honorent̄. Septimus est error paupe rū de lugduno. qui dicunt iustuꝫ hoiem posse conficere hoc sacramētū. Contra quos errores est qd dn̄s apo stolis suis tradidit potestatē h9 sacramētū celebrandi. Vn̄ solum illi qui quadā successione ab apostolis accepe rūt hāc potestatē possūt h9 sacramētū conficere. Octa u9 est error quorūdā. qui dicunt̄ adamani q̄si imitātes nuditatē ade: ita q mares / femineq; ↄueniūt nudi lecti ones audire. nudi orāt. sacramēta nudi celebrāt cōtra quos dicit̄ Cor. xiiii. Oia honeste et scdm ordinē fiāt in vobis.

error pauperum de lugduno

error ... et ...

De q̄rto sacramēto.

Quartū sacramētū est sacramētū pn̄ie Cui9 quasi materia sūt act9 penitētis q dicunt̄ tres ptes pn̄ie. Quarum prima est cordis cōtritio ad quam ptinēt vt hō doleat d peccato ↄmisso et pponat se dece tero nō peccaturum. Scda ps est oris ↄfessio: ad quā p tinet / vt peccator omnia peccata / quorum memoriaꝫ ha bet suo sacerdoti ↄfiteat̄ integraliter: nō diuidens ea diuersis sacerdotibꝫ. Tertia ps est satisfactio p pccis

secundum arbitrium sacerdotis. Que quidem precipue fit per ieiuniū. orōnem. et elemosinam. Forma autem huius sacramenti: sunt verba absolutōnis / que sacerdos pfert / cum dicit Ego te absoluo. Minister huius sacramenti. est sacerdos habēs auctoritatem absoluendi. vel per ordinariū: vel ex commissione superioris. Effectus huius sacrmēti est absolutio a peccato. Est aūt circa hoc sacramentū error nouatianorum. qui dicūt hoīem post baptismum peccantem: non posse per pn̄iam / veniā consequi. Contra quos dr̄ apoca. ij. Memor esto vnde excideris et age pn̄iam / et pma opa fac.

De. v. sacramēto.

Quintū est sacramētū extreme vnctōis. cuius materia est oleum oliue per episcopum bn̄dictū. Hoc aūt sacramētū nō debet dari nisi infirmo / qn̄ timetur de periculo mortis. Qui debet iungi in locis qnque sensuū. videlicet in oculis: propter visum. in auribus propter auditum. in naribus propter odoratum. in ore propter gustū vel locutōem. in manibus propter tactum. in pedibus propter gressum. Quidā aūt inungūt in renibus propter delectatōem que in renibus viget. Forma aūt huius sacramēti est ista. p istā vnctōem et suā pijssimā mīam īdulgeat tibi dn̄s qcquid deliquisti p visū: et similiter in alijs. Minister huius sacramēti est sacerdos. Effectus aūt huius sacmēti: est sanatio mētis et corporis. Circa hoc sacmētū est error eracleonitarum. qui ferunt suos moriētes nouo mō quasi redimere idest p oleū. balsamū et aquā: et inuocātibus / quas hebraicis verbis dicūt sup capita eorum. Quod est cōtra formam a iacobo traditā: vt supradictū est.

De sexto sacmēto.

Sextū est sacramētū ordinis. Sunt aūt. vij. ordines. presbiteratus. dyaconatus. subdyaconatus. acolitatus. ordo. exorciste. lectores. ostiarij. Clericatus non est ordo: sed quedā pfessio vite sedantium

diuino ministerio. Episcopatus magis est dignitas q̄z ordo. Materia aūt hui9 sacramēti est illō materiale per cui9 traditōez ofert ordo. sicut p̄sbiterat9 tradit per calicis collatōnez. Et q̄libet ordo tradit per collatōez illi9 rei q̄ p̄cipue ptinet ad misteriū illi9 ordinis. Forma aūt hui9 sacramēti est talis. Accipe potestatē offerēdi sacmētū in ecclesia p vivis et mortuis. Et idez est dicēdū de aliis ordinibz. Minister hui9 sacramēti est ep̄us/ q̄ ofert ordies. Effect9 h9 sacri est augmētū grē ad h vt aliq̄s sit ydone9 mister xp̄i. Circa h sacrm fuit error arrii. q̄ dicebat p̄sbrm ab epo n̄ debere discerni.

De. vii. sacramēto

Septimū sacramētum est mrimoniū qd est signuz cōiunctōnis xp̄i et ecclesie. Causa aūt effitiens mrimoniū ē mutu9 osensus p vba d p̄sēti exp̄ssus. Est aūt triplex bonū mrimonii. Quoz p̄mū est ples suscipiēda et educāda ad cultū dei. Secdz est fides quā vn9 oiugū debz alteri seruare. Tertiū est sacrz idest idiuisibilitas mrimonii p h q significat idiuisibilem oiūctōez xp̄i et ecclie. Est aūt cca h sacrm multiplex error. Prim9 q̄dē tacianoz. q̄ nuptias dāpnāt Cōtra illō qd cor. vii. dr. mulier n̄ peccat si nubat. Secds ē error iouiniani. q̄ nuptias eq̄uit vginitati. d quo supradictū ē Terti9 ē error nicolaitaz. q̄ idrūt mutuis vroribz vtūt Fuert etiā multi alii heretici turpia q̄dā dicētes et exercētes. Cōtra illō heb. vlt. sit honorabile onubiū et thor9 imaculat9. Hoz aūt vtute sacītoz hō p ducit ad futurā gliaz: q̄ osistit in. vii. dotibz. iii. aie et. iiii. corpis. Prima dos aie est visio dei p essētiā. secūdū illō Jo. iii. Videbim9 eū sicuti est. Secda est cōp̄hensio q̄ sez deum app̄hendim9 quasi nr̄az mercedem Corinth. ix. Sic currite vt oprehendatis. Tertia est fruitio: qua in deo delectabimur. secunduz illud Job vicesimo. Tunc super omnipotentis deliciis affluas.

Prima autem dos corporis: est impassibilitas. scdm illud cor. xv. Oportet corruptibile hoc induere incorruptõem. Scda est claritas. scdz illd math. xxviij. Fulgebūt iusti sicut sol/in regno pris eorz. Tertia est agilitas per quā celerit' adesse poterunt vbi volūt Sap. iij Tanq̄z scintille in arūdineto discurrēt. Quarta est subtilitas p quā poterūt q̄cunq̧ voluerint penetrare. secūdū illud cor. xv. Seminat' corp9 aīale surget corpus spūale. Ad quā gloriā nos pducat pater et fili9 et spiritussanctus. Amen.

Explicit sūma edita sācto Thoma de aqno. De articulis fidei et ecclesie sacramentis.

Incipit tractat9 de periculis que contingūt circa sacramētū eucharistie: et de remedijs eorūdez ex dictis sancti Thome de aquino.

PRimū piculū est. q si sacerdos morte vel graui infirmitate preoccupet' anteq̄z missaz finiat. Tūc dicendū q aut ↄtingit an̄ ↄsecratõez corporis et sāguinis: aut post ↄsecratõem vtriusq̧: vl' vnius illorz. Si aūt an̄ ↄsectõnez: nō oportet q missa per aliū suppleat'. q: adhuc de essētialibz nihil actū est. Si aūt post ↄsecratõem vtriusq̧/vel alteri9 acciderit. tūc debz alius sacerdos supplere et incipere vbi alt' dimisit Ita habet' in decre. vij. q. j. C. pōtifices. Nec debet fieri vnq̄z nisi extra patēti necessitate vel grauedine p̄mi sacerdotis.

SEcūdū piculū est. Si sacerdos recolit se aliq̄d circa mediā noctē ↄmedisse vel excōmunicatuz fuisse. Ad qd dicēdū q si sacerdos n̄ pcessit ad ↄsecratõez: tuti9 et meli9 esset missaz dimittere oīno nisi de graui scādalo timeret'. Si aūt pcessit iam et facta est ↄsecratio. tūc nō debz dimittere sed pficere: cū dolore magno et ꝓposito ↄfitēdi/et absolutõez petēdi ab excōmunicatõe et satisfaciēdi: et sic absolutõnem ↄseuitur

ab inuisibili potifice quatu ad huc actu vt pficiat diui na misteria inchoata

Tertiu piculu est . si recordat se esse in peccato mortali. Ad qd dicedu est. q siue sit ante oscera toez/siue post osectoez : no oportet q dimittat maxime vbi eet scadalu: sz debz multu oteri et dolere cu pposito cofitedi et satisfaciedo qn poterit bono modo.

Quartu piculu est. si sacerdos n recolit se dixisse vba cosectois oia vel aliqua qd debeat facere in tali casu. Dicedu q sacerdos aut recolit se no dixisse vba pbabilit et quasi cert9 aut dubitatoe solu. Si pbabiliter recolit vel etia certificat9: tunc tali casu debz resumere et reincipere ab illis vbis osectois et sic totu per ordine psequi et pficere: nec mutet ordo Si aut no bene recolit. tuc in tali casu no debz mete turbari/nec debz esse strupulosus/ qr q sepi9 cosueuim9 dicere etia cu dicta fuerint no recolim9 qnz. Ideo talez dubitatoez postponeda pcedat Sz si illa vba q no recolit se dixisse no sut de necessitate sacmeti: no estimo q ppt h debet resumere mutado ordine sacrificij/ sz debet pcedere et pficere quod incepit.

Quintu piculu est Si mister vl ipse celebras posuerit aqua in calice p vino. Ad qd dicedu q si an vba osectois / h ognoscit osecto ia corpe debet mutari materia / et poni vinu / et sic p9 copleri. Si aut p9 osecratoez vtriusqz scz corpis et saguinis hoc cognoscit / si nodu supsit corp9 dni/ tuc debet aqua illam in calice iueta / picere in piscina/ et ponere vinu in calice . et sic resumere a osectone sanguis et psequi vsqz in fine. si aut supsit corp9dni anqz cognoscat: debz appone re tunc alia hostia et vinu in calice et sic debz resumere a cosectone vtriusqz. Causa aut quare oportet accipere aliam hostia et osecrare. est quia h ostia non consecrari sz solu saguinez : verba q dicunt in canone super corpus

et sanguinez / non esset ɔuenientia soli ɔsecrationi sang uinis. Dimittere etiā sacramētū īperfectū oīno nō licet Sz nūqͣ̄t iterū ɔīcabit sumēdo illā hostiā secūdam. dicenduz ꝙ sic etiā posito / ꝙ aquā illā que erat in calice sū psisset. Quia ꝑceptū de pceptōe sacramēti ꝓpōderat illi qđ scz mādat / ꝙ a ieiunio sumatᷣ. Idem habetur in sū ma pysana. Idē sentire uidetᷣ beatꝰ bern. in epistolari suo parte ꝑma episto. xxvj. vel circa ad guidonē abba tem de tribꝫ fontibꝫ.

Sextuz piculū. ꝙ si sacerdos vel minister nō posu it aq̄m ī vino Ad qđ dicēdū: ꝙ sacerdos aut ꝑ cipit hͦ an̄ ɔsec̄tōez / et tūc aquā apponere / et ꝑ seq̄ debꝫ: sicut faciebat an̄. Aut pcipit hͦ post cōsacra tōez / et tūc nō debet apponere aquā sāguini / qꝛ seq̄retᷣ corruptio spēī ex aliq̄ parte / sed debet ꝓseq̄ totū. q̄a appositio aque nō est de necessitate sacramēti / sed debet penitere grauitᷣ ille / ex cuiꝰ negligētia hͦ ɔtingit.

Septimū periculū est. si aliq̄n ꝓpter frigꝰ qđ sa cerdos patitᷣ ī manibꝫ / hostia vel ps hostie ca dat in calicem. Ad qđ dicēdū: ꝙ in tali casu nō est magnū periculū / qꝛ ꝙ vna ps mititᷣ in calicem et a lia nō ptinet ad significatōez corpis xpi mitti. Vnđ impfectio in hijs non facit mutatōem in sacrifitio nec debet ex hoc aliq̄đ de ꝑcedentibꝫ iterari licet debeat caueri / inq̄ntū potest.

Octauū periculū est. Si musca vel aranea cadat aut reperiatᷣ in calice. Ad qđ dicēdū. si ɔtigat an̄ ɔsec̄tōez: debꝫ mutari vinū. Si aūt pꝰ ɔsec̄tōez hͦ cōtingat: debꝫ aīal caute capi / et diligētᷣ lauari et postea cōburi / et cineres cū ablutione in sacrario de bent miti. Vel si fuerit musca vel aīal nō venenosū de bet tunc sumere sāguinē. Si autē aranea grossa de cu ius veneno timeatᷣ ꝓbabiliter: vel etiam venenuz de ꝑhēdatᷣ esse positū vel fuisse in calice: nō debꝫ sumere

nec alteri dare / ne calix vite vtat̃ in mortem / ꝫ debet diligent̃ in vasculo aliquo ad h̃ apto cuꝫ aliīs reliquīs conseruari. Et ne sacr̃m maneat imperfectū debꝫ vinū iteꝝ apponere in calice / ꝛ denuo resumere a cōsecratō ne sanguīs / ꝛ sacramētū pficere. Et h̃ veꝝ est si vene = nū dephēdat̃ in fine / sūpto iam corpe. videt̃ tunc fa ciēduꝫ sicut dictū est supra in periculo. v. vt scꝫ alia ho stia cōsecret̃ ꝛ sic totū pfitiat̃.

Nonū piculū est si sanguis de calice cadat aut ef fūdat̃ vel in toto vel ī pte scꝫ qn̄ aliq̄ stilla Ad qđ dicēdū sicut legit̃ de ɔsecra. dist. iī. ex decre tis. iī. pte. ꝙ si per negligētiā / sanguis stillauerit in ta bulā q̄ est ad pedes sacerdotis / vel in terrā q̄ est iuxta pedes. stilla illa lābat̃: ꝛ terra vel tabula illa radat̃ / ꝛ rasū cōburat̃ / ꝛ cinis iuxta altare cōdat̃. ꝛ sacerdos lx. diebus peniteat. Si aūt stilla ad scđum lintheamen peruenerit. iiiī. diebꝫ peniteat. si vsqꝫ ad tertium. ix. di ebus. si ad quartū. xx. diebꝫ peniteat. ꝛ lintheamina q̄ stilla tetigit / tribꝫ vicibꝫ calice supposito lauēt̃ / ꝛ aq̄ illa sumat̃ ꝛ bibat̃ a mīstro nisi sit abhoīabil̃ ꝛ tūc iu xta altare debꝫ recōdi / ꝛ illa pars lītheaminū debꝫ sci di ꝛ cōburi ꝛ cineres in sacrio poni.

Decimū piculū est. si aliq̄s hostiā euomeret. Ad qđ dicēdū sicut legit̃ in pn̄iali bede. si quis p ebrietatē vel voracitatē eucharistiā euomerit. lx diebꝫ peniteat. Epus aūt. lxxxx. diebꝫ peniteat Si etiā cā īfirmitatis euomerit. viī. diebꝫ peniteat.

Vndecimū piculū est Si negligentia sacerdo = tis / mus commedat hostiam vel aliud animal. Ad qđ dicēdū sicut legit̃ ex consilio aurelianē si. q̄ neglīgent̃ custodierit sacrifitiuꝫ / vt mus vel aliud aīal illud ɔmederit. xl. diebꝫ peniteat. Et si aīal potest capi statim extrahant̃ spēs de vētre ei9 / ꝛ aīal cōbu = rat̃ / ꝛ in sacrario cineres ponantur. Hic incidētalit̃

mouet̃ dubiū An tale animal irrōnale ꝯmedit realiter corp⁹ xp̄i siue ipsū xp̄m. Ad hoc quondā aliq̄ docto-res cōsueuerūt dicere: ꝙ imediate q̃ꝫcito brutū animal suscipit sacramētū/tam cito desinit ibi esse corp⁹ xp̄i. et istı⁹ opinionis videt̃ fuisse magister sētentiaꝝ. iiij. de xiij. c. j. in fine. Sꝫ iā dicūt doctores ꝯn̄it / et h̄ etiā si ne omni ambiguo tenēdū. ꝙ q̃ꝫdiu sp̄es sacramētales mutate nō fuerint p digestionē/siue calorē naturalem stomachi/aut alias quouis alio modo: tādiu remanet s̄b eis corp⁹ xp̄i/ymmo tot⁹ xp̄s. Recte nanqꝫ est si-cut est ex sp̄eali pacto diuino: ꝙ ad vltimā dispositōem corporis humani: ipsa aīa rōnalis a deo creādo corpi īfūdit̃: et īfūdēdo creat̃: atqꝫ in eodē q̃ꝫdiu durat huiuscemōi dispositio cōseruat̃. Sic etiā est diuinū pa-ctūꝫ scdꝫ doctores. ꝙ q̃ꝫdiu manēt sp̄es panis et vini post cōsecratōem: tādiu manet s̄b eis realiter xp̄s. Ali as eñ nō esset ecclesia certa/quādo ibi xp̄s esset / et q̄n non. Istud etiā potest applicari de vomitu alicuius cō municantis.

Duodecimū piculū est. Si ps hostie cōsecrate ceciderit nec inuenire possit: aut si cuiq̃ a[illegible] p dita fuerit. Ad qđ dicēdū ꝙ ī h̄ casu sacerdos debꝫ. xxx. diebꝫ penitere. Et eadē pn̄a dign⁹ videt̃ sacerdos p cui⁹ negligētiā hostie putrescūt.

Tredecimū piculū est. Si hostia iuncta fuerit sub palla vel corpali. et dubitet̃ si est ꝯsc̄ta aut nō Ad qđ dico ꝙ in h̄ casu sacerdos in fine misse post receptōeꝫ sāguis pōt eā recipe. Et idē est đ aliq̄ pte hostie/si iuncta fuerit in altari / et dubitet̃ vtꝝ sit ꝯsecta. vel etiā dyacon⁹ et s̄bdyacon⁹ si essēt pn̄tes et ieiuni / et alias mēte dispositi recipere possent / et os la uare bibendo.

Quartūdecimū periclm̄ ē / qn̄ apparet in sp̄ē car nis vel pueri vł alteri⁹ rei Ad qđ dicēdū ꝙ tał

apparitio q̄ fit miraculose: q̄nꝫ contingit ex pte uiden-
tiū: quoꝝ oculi īmutant᷑ tali mutatōe / ac si ex p̄lle exte
ri⁹ uiderint carnē vel pueꝝ vel sāguinē / nulla trāsmu-
tatione facta ex parte sacramēti. Et h̄ cōtingit q̄n vni
uidet᷑ sb̄ spē panis: alteri sb̄ spē carnis aut pueri. ⁊ tūc
si sacerdoti appareat in spē panis: sumere debꝫ in tēpe
suo: q̄ntūcūqꝫ alteri ī spē altera uideat᷑ ⁊ appareat ¶ Quā
doqꝫ talis apparitio est nō p solā īmutatōeꝫ uidētiū / s̄ꝫ
p spēꝫ realē exteri⁹ exn̄tē. ⁊ h̄ eē uidet᷑ q̄n sb̄ tali spetie
ab oībꝫ uidet᷑ ⁊ nō ad horā sed p lōgū tps Et in tali
casu vbi ipsi sacerdoti vel alteri appareat in tali forma /
nullo mō esset sumēdū ab eo cui sic apparet. Sꝫ tūc que
rit᷑ q̄d fatiet sacerdos celebrās si sibi in tali forma appa
reret. nū q̄t si nō acciperꝫ peccabit. q2 dictuꝫ est supra
ꝙ sēper vtrāqꝫ spēꝫ sac̄mēti sumere debꝫ. Dicēdū ꝙ in
tali casu iteꝝ debet aliā hostiā accipere ⁊ de nouo resu
mēdo ꝯsecrare. Sꝫ ponat᷑ ꝙ iteꝝ alia ꝯsecrata appare
at sibi sub forma pueri aut carnis. Tūc dicūt aliqui ꝙ
vsqꝫ ad tertiā uiceꝫ debet tēptare: sed si semp sibi appa-
reat sub tali forma / nō debꝫ ampli⁹ ꝯsecrare / sed nec
aliquo modo talē spēꝫ sumere. Nec tūc peccat: q2 tūc
aliud facere nō pōt nisi hoc cōtingerꝫ ⁊ ex peccato suo
vel infirmitate ⁊ tūc debet cōteri aut etiam penitere.
⁊ non sumere sub illa spetie nisi species in panis spetieꝫ
vertetur: quod in uitis patrum legitur semel factum.
Sꝫ non ad euidētiā dictoꝝ ꝙ q̄n dicit᷑ supra ꝙ sacer-
dos. iij. diebꝫ vl᷑. xxx. vl᷑. xl. peniteat ꝙ h̄ penitētia sic
debet intelligi / ꝙ illo die a coīone abstineat: ⁊ vltra h̄
ieiunet / vel fatiat aliquā aliā penitētiā / sc̄dꝫ arbitriū im
ponētis. q̄ pēsare debꝫ cōdictōem: culpā: merita psō-
ne ⁊ negotij: ⁊ sc̄dꝫ h̄ pl⁹ aut min⁹ imponere. Itē se
cūdo nota: ꝙ vbicūqꝫ fuerint spēs eucharistie ibi ad-
huc ē eucharistia / ⁊ sūt reuerēt᷑ suāde nisi multa abhoī
natio esset / vt etiā supradictū ē in. viij. ⁊. xi. periculis.

Ad si sacerdos infra missaz aduertit hostiā nō esse triticeaz vel corruptā. Respōdeo scdm petz. q si ante consectōnem aduertit: remota illa hostia aliā ponat et a canone reincipiat. Si vō post cōsecratōez idē fatiat / ponēdo aliā hostiā et eā sumēdo et nihilominus postea primā illā hostiā sumat / aut alijs sumēdā tradat / aut reuerent reseruet. Si vero aduerterit postq̄z sūpserit. in isto casu variant doctores. Thomas tn̄ in. iij. pte tenet q debz aliā hostiā ponere et cōsecrare et sumere. q2 p̄ceptū d p̄ceptōe sacri / maioris est pōderis q̄z p̄ceptū q d a ieiunis sumatur. Explicit de periculis.

Incipit tractatus Thome de iudeis. ad petitōez comitisse flandrie.

Illustri dn̄e etc. Frater Thomas de aquino ordis frz p̄dicatoz: salutē etc. Excellētissime vr̄e recepi lr̄az ex qbz et piā sollicitudinē quā hētis erga regimē sbditoz vr̄oz. et deuotaz dilectōez quā ad fr̄es nr̄i ordis habetis plenarie intellexi. deo gras agēs q vr̄o cordi tantaz semīa vtutū īspirauit. Q d tn̄ in eis dē a me requirebatis lr̄is. vt vob super qbusdā articulis responderem vtiqz mihi difficile fuit. Tamē ppt occupatōes meas quas requiro offitiū lectōis. tū quia mihi placeret. vt super hoc requireretis cōsiliū alioz magis in talibz peritoz. vez q2 indecens reputaui vt vestre sollicitudini negligēs coadiutor inuenirer: aut dilectōni ingratus existā super ppositis articulis vob p̄ntibz respōdere curaui / absqz p̄iuditio melioris. Primo ergo vr̄a excellētia requirebat. si liceat vob aliquo tēpe et quo exactōez facere ī iudeos. Ad quā qstionē sic absolute ppositā rn̄deri pōt: q q̄zuis sicut iura dicūt iudei merito culpe sue sint perpetue addicti buituti p p̄ncipes: et sic eoz res terraz dn̄i digne possint accipe tā q̄z sua. h tn̄ seruato moderamie: vt necāria uite sbsidia

cis nullatenus subtrahantur. Quia tamen oportet nos honeste ambulare ad eos qui foris sunt ne nomen domini blasphemetur sicut aposto. monet fideles suo exemplo : vt sine offensione sint iudeis et gentibus in ecclesia dei. Hoc seruandum videtur vt sicut iura determinant ab eis coacta seruitia non exigantur que ipsi preterito tempore facere non consueuerunt. quia ea que insolita sunt magis solent animos hominum perturbare. secundum autem huiusmodi moderaminis sententiam potestis secundum consuetudinem predecessorum vestrorum in iudeos facere exactionem. Sed tamen ad non obsistat. Videtur enim quantum communicare potui ex hiis que subsequentur in questis: in hoc magis dubitationem vestram versari: quod iudei terre vestre nihil habere videntur / nisi que acquirunt per vsurariam prauitatem. Vnde consequenter in questis si non liceat aliquid ab eis exigere : cum restituenda sint sic extorta. Super hoc igitur taliter respondendum videtur. quod cum ea que iudei per vsuras ab aliis extorserunt non possint licite retinere. consequens est etiam: vt si vos hoc reciperitis ab eis: nec vos licite retinere possitis nisi forsan essent talia que a vobis vel ab antecessoribus vestris hactenus extorserunt. Si que vero habent que extorserunt ab aliis: hoc ab eis exacta illis debitis restituere quibus ipsi restituere tenebantur. Vnde si inueniuntur certe persone / a quibus extorserunt vsuras / debet eis restitui. Alioquin debet in pios vsus secundum consilium dyoc. episcopi et aliorum presbiterorum vel etiam in communem vtilitatem terre si necessitas immineat vel exposcat communis vtilitas erogari. Nec esset illicitum si etiam de nouo a iudeis exigeretis talia / seruata consuetudine predecessorum vestrorum hac intentione / vt in pios vsus expenderetis. Secundo vero querebatis. si peccauerit iudeus: vtrum sit pena pecuniaria puniendus / cum nihil habeat preter vsuras. Cui questioni respondendum videtur secundum predicta. quod expedit eum pecuniaria pena puniri: ne ex sua iniquitate commodum reportet. videtur etiam mihi quod et grauiori pena pecuniaria puniendus sit iudeus vel quicunque alius vsurarius quam aliquis alius

in simili casu quãto pecunia que ei aufert^r minus ad eum noscitur ptinere: pōt et pecuniarie pene superaddi alia pena nō pecuniaria ne hoc ad penam sufficere uideat^r q pecuniã alijs debitã desinit possidere. Pecunia tam pene noīe ab vsurarijs ablata retinere nō potest/sed debet in vsus predictos expendi / si non habent aliud q̃z vsuras. Si vo dicat^r: q ex h' pncipes terraz dampnificarent^r. hoc dãpnũ si imputēt vt supra ex negligētia eoz puenies. Melius eni esset vt iudeos laborare opellerēt ad ppũ uictũ lucrãdũ/vt in ptib3 ytalie fatiũt / q̃z q otiose viuētes de solis vsuris ditentur. et sic eorum domini suis redditibus defraudentur. Ita enim et p suam culpam principes defrauderentur redditibus xpris si permitterent suos subditos ex solo latrocinio vel furto lucrari. Tenentur enim ad restituendum si quid ab eis exigeretur. Tertio querebant si vltro offerat pecuniam vel aliquod exenium an recipere liceat Ad quod respondendum uidetur. q recipere licet: et expedit vt pecunia sic accepta reddat^r hijs quib3 debetur. vel aliter sicut dictum est expendatur si nihil aliud habet preter vsuras. Quarto queritis. si plus accipiatis a iudeo q̃z ab eo xpiani requirant quid sit de residuo faciendum. ad quod apparet responsio ex predictis q enim cristiani a iudeo illud et non amplius requirere possunt duobus modis contingit/aut forte iudeus alia hab3 pter vsurariũ lucz: et i tali casu lic3 vob

recipe seruato cū moderamīe supradicto. et idez dicendū videt̄. si b̄ illa a q̄bz extorsert vsuras eis bona volūtāte ꝓpria donauerunt. cū ipsi prompte se offerent ad restitutōem vsure. Alio modo potest cōtingere: q̄ illi a q̄bz acceperūt sūt sb̄tracti de medio vel per mortez vl' in t̄ris alijs cōmorātes: et tūc ipsi debēt restituere. Si tamen nō apparea nt certe persone / quibz restituere teneant̄: ꝓcedēdū videt̄ scd̄m modū supradictū. ¶ Q̄d aūt de iudeis dictū est idē intelligi potest d̄ q̄buscūq; alijs insistētibz vsurarie prauitati. ¶ Quīto q̄ritis de baliuis et officiatis v̄ris si liceat vobipsis offitia vēdere / vel mutuo ab ipsis accipe cētū libras: donec tm̄ recipiāt in officijs sibi d̄putatis. Ad q̄d r̄ndēdū videt̄: q̄ q̄stio ista videt̄ duas difficultates cōtinere Quaꝝ p̄ma est d̄ offitioꝝ vēditōne. Circa quā mihi cōsiderādū videt̄ q̄d aposto. dicit: q̄ multa licēt q̄ nō expediūt: cū aūt baliuis et officiatis v̄ris nihil cōmittitis / nisi t̄palis officij potestatē. n̄ video q̄re n̄ liceat vob̄ h̄mōi offitia vēdere dūmō talibz vēdatis d̄ q̄bz possit p̄sumi / q̄ sint vtiles ad offitia exercēda. et n̄ tāto p̄tio vēdat̄ offitiū vt recupare pecuniā n̄ possit sine v̄roꝝ ḡuamīe sb̄ditoꝝ. Btn̄ talis vēditio oīno expediēs nō videt̄. Primo q̄dē q̄ cōtingit frequēt̄ q̄ illi q̄ mag̃ essēt ydonei ad exercēda h̄mōi offitia sūt paupes vt offitiū emere n̄ possint / etsi etiā sūt diuites illi q̄ meliores sūt ad h̄mōi offitia n̄ ambiūt nec inhiāt ad lucra ex offitio acq̄rēda. Seq̄t̄ igit̄ q̄ vtplurimū illi in terra v̄ra suscipiūt / qui sunt peiores ambitiosi et pecuniaꝝ amatores quos ꝓbabile ē et sb̄ditos v̄ros opprimere. et v̄ra etiā cōmoda n̄ ita fidelit̄ curare Vn̄ mag̃ expedire videt̄ vt bonos hoīes et ydoneos ad offitia eligatis quos etiā iuitos si necesse fuerit ad ea suscipiēda cōpellatis. q̄ p ipsoꝝ boītatē et industriā magna accrescēt vob̄ et sb̄ditis v̄ris luc̄ q̄zde p̄dictoꝝ offitioꝝ venditōe acq̄rere valeatis Et h̄ consiliū

De offitijs dominorum temporalium an liceat illa vendere vel mutuo honorare

Et h͡ ↄsiliū moysi dedit su⁹ cognatus . ꝓuide īnqͥt de oī plebe uiros sapiētes ⁊ timētes deū in q̄bꝫ sit veritas ⁊ nes ⁊ q̄nquagenarios ⁊ decanos qui iudicent populū omni tēpore . Sexta vero dubitatio circa istum arti q̄ oderūt auaritiā ⁊ cōstitue ex eis tribunos ⁊ cēturio culū esse potest de mutuo : circa quod dicēdū uidet̄ ꝙ si hoc pacto mutuū dāt vt offitiū accipiāt absq̄ dubio pactū est vsurariū q² ꝓ mutuo accipiūt officij potestatē . Vn̄ in hoc datis eis occasionē peccandi / ⁊ ipsi tenent̄ resignare offitiū talit̄ acquisitū Si tn̄ gratis offitiū daretis ⁊ postmodū ab eis mutuū accipietis ꝙ d̄ suo offitio possēt recipe h͡ absq̄ oī peccato fieri potest Sexto q̄rebatis si liceat voƀ exactōes facere vl̄ ꝑcariā in vr̄os sb̄ditos xp̄ianos In quo ↄsiderare debetis ꝙ ꝑncipes trerā̄ sūt a deo īstituti . nō quidē vt ꝓpria lucra querāt / s͡ vt cōmunē populi vtilitatē ꝓcurent in reꝑhēsione aūt quorūdā ꝑncipū dr̄ in Ezech . principes ei⁹ in medio ei⁹ / q̄si lupi rapaces ꝓmpti ad effūdēdum sāguinē : ⁊ ad ꝑdēdas aīas ⁊ auari ad lucra sectāda . Et alibi dr̄ ꝑ eūdē ꝓph̄az . ve pastoribꝫ israhel : q̄ pascebāt semetipsos noue greges pascūt̄ a pastoribꝫ : lac cōmedatis / ⁊ lanis operiebami : qd̄ crassū erat cōmedebatis . gregē aūt meū nō pascebatis : ⁊ ideo īstituti sūt reddit⁹ trā̄ ꝑncipibꝫ : vt ex illis viuētes a spoliatōnibꝫ sb̄ditorū̄ abstineāt . Vn̄ in eodē ꝓpheta dn̄o mādāte dr̄ ꝙ ꝑncipis erit possessio in isrl̄ ⁊ n̄ ꝓplabūt̄ vltra ꝑncipes populū meū . Cōtigit aūt aliq̄n ꝙ ꝑncipes nō habeāt sufficiētes reddit⁹ ad custodiā tre ⁊ ad oīa q̄ imminēt rōnabiliter ꝑncipibꝫ ad expediēda . Et in tali casu iustū est vt sb̄diti exhibeāt / vn̄ possit eorū̄ ↄmunis vtilitas ꝓcurari . ⁊ ind̄ est ꝙ in aliq̄bꝫ terris ex antiqua cōsuetudine dn̄i / suis sb̄ditis collectas certas tallias imponunt / q̄ si nō sint immoderate absq̄ peccato exigi possūt . Scd̄ꝫ apo . em̄ null⁹ militat stipēdijs suis .

Vnde ꝑncipes qui militãt pro omnium vtilitate: debent
etiã de oĩbꝫ viuere ⁊ cõitatis negotio ꝓcurare / vl' ꝑ
redditꝰ deputatos: vel si hmõi desint / aut sufficiētes ñ
fuerint ꝑ ea que a singulis colligunt' Et simil' rõ videt'
si aliqñ casus de nouo emergat in quo oportꝫ multa ex
pēdere ꝓ vtilitate dñi vl' honesto statu ꝑncipis cõser=
uando / ad quē nõ sufficiãt redditꝰ ꝓprij / vel exactões
consuete. puta si hostes terrã inuadãt: vel aliquis simil'
casus emergat. Tũc eĩm pret' solitas exactões possũt
licite terrarꝫ ꝑncipes a suis subditis aliq̃ exigere / vltra
id qđ institutũ est. Pro sola aũt libidine habēda vl' ꝓ
ꝓt' imoderatas ⁊ iordatas expēsas h' eis oĩno ñ licꝫ
Vñ ioh. bap. militibꝫ ad se venientibꝫ dixit. Neminez
concuciatis / nec calũpniã faciatis / ⁊ contenti estote stipē=
dijs vr̃is Sũt eĩm quedã stipēdia ꝑncipũ redditꝰ eorꝫ
quibꝫ debēt eē contēti: vt vltra non exigãt: nisi scđꝫ rõez
ꝑdictã cã vtilitatis dñis. Septimo q̃rebatis si officia
les vr̃i absqꝫ iuris ordine aliqđ a sb̃ditis extorserit qđ
ad manꝰ vr̃as deuenũt vel forte nõ qđ sup hoc face=
re debeatis. De quo plana est responsio: q2 si ad manꝰ
vr̃as deuenerit: debetis restituere / vel certis personis
si potestis. vel etiã in pios vsus expendere / siue ꝓ vtili
tate dñi / si certas ꝑsonas ñ poteritis inuenire. Si aũt
ad manꝰ vr̃as nõ deuenerit: debetis cõpellere offitia=
les vr̃os ad similē restitutõem. etiãsi nõ fuerint ibi aliq̃
certe ꝑsone / a q̃bꝫ exigerint / ne de sua iniustitia lucrꝫ re
portēt. sunt a vob sup h' grauit' puniēdi: vt certe a simi
libꝫ abstineãt in futurꝫ. q2 sicut Salo. dicit. Flagellato
pestilēte / stultus sapiētior erit. Vltimo q̃rebatis si bo
nũ est vt per ꝓuintiã vr̃am iudei signũ distinctũ a xp̄i
anis cogãt' deportare aliud qđ plana est respõsio: q2 se
cũdũ statutũ concilij general' iudei vtriusqꝫ sexꝰ in oĩ xp̄i
anorꝫ ꝓuintia ⁊ oĩ tp̄e aliquo habitu ab alijs populis
debēt distingui. Hoc etiã eis i lege mãdat' vt scꝫ fatiãt

sibi fibrias p angulos palliorum: p quas ab aliis discer
nant. hec sunt illustris et religiosa dña q vris qstioibz
ad pñs rñdenda occurrũt/ in quibz nõ sic meã sentẽtiã
ingero qñ magis suadeam peritorum sententiam magis
esse tenendam.

Et sic est finis

